

cident amb el gall-port. *lula* (puix que *-l-* intervocàlica portuguesa pressuposa necessàriament *-LL-*)? ¿Cal·dria llavors partir de **LOLLUGO*, *-UGINE* —amb variants locals— pertot? Almenys potser és preferible cercar camins d'explicació més semblants entre el blear i les formes documentades en mossàrab: admetre potser que unes i altres vénen de **LOLLUGINE* i que totes van sofrir la deglutinació del pseudo-article *L-*. L'àrab no admet mai la seqüència *uj*; llavors potser hi hauria hagut en mossàrab (o respectivament hispano-àrab) **olújine* canviat en *al-* i després *al-luġein* adaptant-ho al tipus del diminutiu àrab, etc.

¹ No deu ser conegut en el Continent: almenys tinc nota que el 1936 vaig preguntar a St. Pol què significava *aluges* i contestaren que no ho sabien.

Alule. Vaig suggerir el 1937 (article que ara es pot veure en *EntreDL* III, 143) una etimologia àrabica per a aquest terme dels ceramistes de Manises, que es pot mantenir (a desgrat d'una anomalia fonètica) si podem estar segurs que Almela va llegir correctament les lletres (crec que es fundava en fonts només escrites); voldria només estar-ne prou segur per descartar la possibilitat que no hi hagi equívoc amb els mots àrabs *al-uḡāl* o *al-'aḡla* (d'arrel comuna) i que designen diversos utensilis (entre altres un tub per sublimar), veg. l'article *aludel* del *DCEC*.

Alulea, *aluleia*, *aluleier*, V. *alदारुल*

ALUM, 'sulfat d'alúmina', del ll. ALŪMEN id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

En la Tarifa dels Corredors de Barcelona de 1271 es fixa ja aranzel per a l'*alum* d'Alap, de Tirimsè e de Bugia» (d'Alep, de Tlemessèn i del conegut port algerià), també per al de «Bolcam» (*EntreDL* I, 155ss., § 1314). En els *Costums de Tortosa la carga d'alum çuquereyn* <'d'aspecte sacari'> i la *carga de tot alum* paguen 4 diners (entremig de la de cera i la de ginebre, que en paguen 6) (ed. Oliver, p. 389). Muntaner, parlant de Focea: «los grecs qui hi estaven, qui eren més de 3000 persones, tots lauradors de l'*alum*, qui en aquell loc se faia» (§ 234, *Casac*. VI, 93.2).

OPou posa (entre l'almangra i l'ambre) «*alum*: alumen» i «alum de roca: alumen rupeus» i recomana aquest en la seva recepta per fer brasil (junt amb la goma àrabica polvoritzada), (*TbPu.*, 199, 182). Com que a la Península s'importava pel port de Barcelona s'explica que des del català es vagin propagar les formes *alum*, *alume* i *alún*, que tingueren curs en castellà en els Ss. XIII-XVIII, al costat de la normal *alumbre* (*DCEC*). Cf. *ALUDA*.

DERIV.: *Alumar*, *alumaire*, *alumat* [1523]. *Alumera* [1542]. *Alúmina*. *Aluminar*; *aluminat* [1868, *SLit. Costa*]; *aluminació* [id.]. *Alumini* [1868, *SLitCosta*], de l'angl. *aluminium* id. (modificació de *aluminum*, format el 1812 per Davy com a derivat savi, que és encara la forma corrent en els EE.UU.). *Alumínic* [1868, *SLitCosta*]; *aluminita* [id.]. *Aluminós*. *Alumi-*

nosi. I els cpts. *aluminotèrmia* (DFA.) i *aluminòxid* [1868, *SLitCosta*].

Alumne, V. *aliment Alutja*, V. *aluja Alvançar*, V. *avant Alveari*, *alvèol*, *alveolar*, *alveolat*, *alví*, V. *obi Alverguetes* i *alvirgelles*, V. *verga Alzena*, V. *alena*

ALZINA, del ll. tardà ILLICĪNA, femení de l'adjectiu ILLICĪNUS, que reemplaçà el clàssic ILLICEUS: l'un i l'altre designaven només adjectivalment la fusta i el fruit de l'arbre (*materia ilicina*, *glans ilicina*) si bé en el període romànic el mot va acabar per aplicar-se com a substantiu substituint el ll. ILEX, nom clàssic de l'arbre mateix. □ 1.ª doc.: *olzina*, 1186; *alzina* 1575, OPou (amb el sentit d'"aglà" aquesta forma ja 1283).

Antigament es troben formes amb *o-* inicial, p. ex. «*ipsas olzinas*» —on l'article revela que no era topònim— en un doc. de 1186, del Cartulari de Sant Cugat (III, 304); «nulla persona --- no gos --- tallar ne trer --- fusta de roure <o> de *olzina*», en el *Consolat de Mar* (NCL. II, 32), i semblantment «un fust de *utzina*» en doc. barceloní de 1390 (CaCandi, *MiscHi-Cat.* II, 202), «25 parells de manuelles de *ulsina* per obs del pontó, la hora que fa exercici», invent. de les Drassanes, a. 1489 (ed. Moliné del *Consolat*, p. 371). En la nostra toponímia tant es troba, en noms antics i importants, *Alzina* com *Olzinelles*, i tan fàcil és que *ol'* passi a *əl'* (*polpís* > *palpís*, *ol(o)rada* > *alrada*, i veg. els casos aplegats s. v. *altre*, *altra hora*) i *ou'* a *əu* (*plourà* > *pləurá*) com que hi hagi *al-* > *ol-* (directe o passant per *au*). Les dades que tinc a mà de la forma en *al-* són tardanes: Busa-N. (1507, 1560) porta només *alzina*, OPou «*alzina* o *carrasca*» (*TbPu.*, p. 53) (o sigui, segons l'hàbit d'aquest diccionari, la forma del Princ. seguida de la valenciana). Des de llavors els diccionaris donen *alzina*, general en els escr. Renaix.: «un viarany que 's clou entre falgueres / los guia a un bosc d'*alzines* y *oliveres*» (*Atl.*, introducció, p. 34).

L'àrea de difusió dels tipus lèxics *alzina* i *carrasca* és antiga i deu haver variat poc. Aquest, encara avui és el nom del País Valencià i vall de l'Ebre, l'altre a tota la resta (incloent-hi la del Segre). Veg. detalls en *AlcM* amb els quals concorden els de l'*OnomCat.*¹

Quant a les variants, *əlzina* (*alz*) és la forma de quasi tot el Principat (salvant el bisbat de Girona) i els Comtats; pel Pallars arribem fins a la frontera (Cardós i Vall Ferrera, etc.); i forma una gran illa la zona on ha pres la forma *aulina*, que quasi coincidia amb la diòcesi gironina, i avui només està un poc en retrocés per l'extrem Sud i Est, retrocés que es constata per algun testimoni que en resta en memòria de vells (*AlcM* diu que a Malgrat) o per la toponímia, ençà del Ter per la Selva i fins al vessant N. del Montnegre: en tot cas, si jutgem pel collectiu *auilet*, que resta no sols com a NL sinó ben conegut com a apel·latiu encara en aquell vessant (1931). Sembla que degué formar-hi excepció tota la zona planera de l'Empordà, on de dalt a baix sembla trobar-se només *əl-*